

Det stof som kunst er gjort af

Af Lilian Munk Rösing

I en korridor i San Marco-klosteret i Firenze hænger et kunstværk, som dækker næsten hele væggen mellem to døre. Det består af to dele: Øverst et motiv fra den kristne ikonografi, en såkaldt "hellig konversation", hvor vi ser Jesusbarnet sidde på skødet af sin mor og konversere med de omkringstående helgener. Nederst fire paneler udfyldt af intet andet end farve: Okker, turkis, Siena-rød, der marmorere til farvestærke plamager.

Billedet er malet i 1400-tallet af den italienske munk Fra Angelico. Det er berømt og beskrevet i kunsthistorien. Men kun den ene halvdel af det. Den, der forestiller noget.

Egentlig ret ejendommeligt – at man kan skrive om et billede og ignorere havdelen af det. Det bemærker den franske kunsthistoriker Georges Didi-Huberman. Men den vestlige kunsthistorie har haft det med at lade sin opmærksomhed tiltrække af det, der forestiller noget. Den nederste halvdel af Fra Angelicos billede, de marmorerede farveplamager, forestiller ingenting. Det skulle da lige være marmor. Men panelerne er malet med ret grove strøg, uden nogen minutiøs efterligning af marmorets årer. Her handler det ikke om at efterligne en genstand, vi kan genkende og

identificere, men om at lade beskueren sans farvens stofflige nærvær. Det foregriber senere kunstnere som Pollock og Rothko, der gør farven ikke bare til maleriets materiale, men også til dets motiv.

Et andet sted i San Marco-klosteret, på kalkmuren i en niche, har Fra Angelico malet bebudelsens motiv. I billedets venstre side ærkeenglen, i billedets højre side Jomfru Maria, begge draperet i rosa. Mellem dem: Ingenting. Eller igen må man sige: Der er ikke nogen ting, ikke nogen genstand eller skikkelse, vi kan genkende eller identificere. Det betyder ikke, at der ikke er noget. For det er der. Der er hvidt. Et påtrængende materielt nærvær af hvid pigment. Hvis skikkelserne ude til siden forestiller bebudelsen, så er bebudelsen i det store hvide midterfelt snarere noget, der udspiller sig, noget der sker. For bebudelsen handler om, at noget usynligt skal komme til syne, noget ustofligt skal materialisere sig. Midterfeltet af hvidt pigment er ikke en tomhed, et intet, men en materialitet, der gør sig til medium for en tilsynekønst.

I renæssancen grundlagdes den vestlige kunsthistorieskrivning ud fra det ideal, at maleriet skal være en virkelighedstro efterligning af genkendelige figurer. Hermed fortrængtes en anden

idé om maleriet, nemlig den at det skal stofliggøre det åndelige. Hvis renæssance-maleriet skal repræsentere noget, så skulle det tidligere kristne maleri materialisere, inkarnere noget, ligesom kristendommen har den her mærkværdige idé om, at Gud lod sig inkarnere, materialisere i kød og blod. Man behøver ikke at tro på kristendommens historie om, at der findes en Gud, som gjorde sig til menneske, for at tro på eller erfare, at kunst er en slags materialiseret ånd, en sindstilstand, der har fæstnet sig i form og farver, en tænkning, der foregår i materialet selv.

Fra Angelicos fresko i kloster-nichen er skabt til meditation. At dvæle foran maleriet fremfor blot at aflæse det. Det handler ikke om at afkode de genkendelige figurer, det handler om at sanse maleriet, sanse det hvide, sanse pigmentet. Sanse det stoflige som dér, hvor noget kan åbenbare sig, noget som overskrider vores eksisterende koder og begreber.

Måske er det en bevægelse i kunsthistorien, at den skræller lag efter lag af for at finde ind til det, som kunsten minimalt og væsentligt består af.

Fra Angelico

*Madonna delle Ombre (1440-1450),
Museo Nazionale di San Marco, Firenze*

Det moderne, abstrakte maleri kan siges at rendyrke det, der hos Fra Angelico stadig kun optrådte side om side med det figurative. En kunst, hvor værket vil henlede vores opmærksomhed på sit eget stofflige nærvær frem for at efterligne eller "forestille" noget uden for sig selv.

Det kan lyde som en rendyrkelse af stoffet, en afvisning af det åndelige. Men snarere forstår jeg det, i tråd med munkens meditative maleri, som en måde at åbne stoffet for ånden og ånden for stoffet på. Værket opstår i en dialog mellem kunstnerens sindstilstand og materialet. Materialet kan inspirere, men også yde modstand, have sin egen vilje, som er afgørende for, at værkerne bliver, som de bliver.

I Fra Angelicos billeder er den væsentlige materie farven (det hvide pigment, de farvestærke marmorplamager). Også i mange af denne udstillings værker er farven en central stofflig komponent. Og måske er farven et eksemplarisk billede på noget, som på én gang er konkret og abstrakt, stoffligt og luftigt, jordisk og himmelsk. Farven er altid en tings eller et stofs farve eller en forms farve (et blå lærred), men samtidig lader den sig abstrahere fra det (farven "blå").

Farven har på den ene side sin oprindelse i jordens og kroppens materie og indvolde (blod, jord, sten), på den anden side i lyset (regnbuens spektrum).

Man kan have den forestilling om minimalisme, at det er en nøgtern, kølig kunstform, hvor formerne nærmest maskinelt genererer sig selv og ikke er udtryk for en skabende kunstnerpersonlighed. Men hvis værkerne her på udstillingen kan kaldes minimalisme, er der tale om en sanselig minimalisme.

Værkerne viser, at hvis kunstneren vil have materialet i tale, må han eller hun gå i dialog med det på en måde, der lige så vel lader kunstnerens egenartede sensibilitet som materialets egenartede kvalitet komme til udtryk.

Måske skal man betragte disse værker som man betragter et landskab. Farver, felter, former og linjer i en komposition, der både er fast og foranderlig. Selv et uberørt landskab forandrer sig bestandig, efter vejr og vind og lys. Selv et stabilt maleri forandrer sig bestandig, efter øjets og kroppens bevægelse. Lad øjet og kroppen gå på vandring, sæt afkodningen og tolkningen på stand by.